

Tann totaliteri staturin

J. P. Heinesen

Sosíalurinn fer í dag undir at prenta eina greinarøð eftir rithøvundan, Jens Paula Heinesen.

Greinarøðin verður í komandi seks bløðum og er eitt iskoyti til tað orðaskifti, sum hevur verið seinastu árin m.a. um evnini:

Totaliteri staturin, stríðið millum Eystur og Vestur, friðarrørslurnar og tann gagnligi og tann skaðiligi politikarin.

Undirritaði vil fegin gera vart við, at henda greinarøð ikki eigur at verða dømd, fyrr enn hon er lisin at enda

1. partur

Hagagrøn?

Skaldsøgan «Leikur tin er sum hin ljosi dagur» endar við hesum orðum:

«Vit sou Hildiðrand koma vassandi gjøgnum grasið fram við vøllgardinum norðan fyri okkum, tey atti eitt stykki her á leiðini, sum hann mundi fara at sláa. Hann var ikki komin til okkara, tað hann deklameraði:

Skelvur Yggdrasil
evmkar seg ellistræ...

Hann setti orvið niður á vøllin, legði armarnar niður á liggjan og hugdi grundandi at okkum. Skeitti hann ella skeitti hann ikki? Hann var dýggjvatur um fótarnar og nakað upp á brókurnar av tí vata grasinum, avkvett grasstrá lógu á brokum og svartaskóm. — Aldri, aldri fara tit at gloyma navnið Hiroshima, æviga fer tað at standa í søguni sum eitt varðtekin um, at frá hesum degi verður verðin ongantið tann sama. Hava tit ikki hoyrt tað, ið hent er?

Ein keðiligur spurningur. Eg kundi ikki torga hann, hann boðaði ongantið frá goðum. Hvat nú? spurdu vit.

— Amerikanarin hevur uppfundið nýtt slag av bumbu við higartil ókendari kraft. Hon varð í nátt slept niður yvir býin Hiroshima og sópaði hann oman av jørðini upp á fá sekund, sum var hann eitt hálmastrá. Bræddi hann burtur í einum sveipi. Sum tað stendur í halgubók: Tá skulu himlarnir ganga undir við miklum duni, og eldur skal koma í frum-evnini, og tey skulu skiljast sundur, og jørðin og øll tey verk, sum á henni eru, skulu brenna upp.

Hann segði hetta, sum hevði hann altíð væntað tað, ella sum tosaði hann um teirra sjúku kettu. — Vit hava effi-nett sama spádóm um ragnarok í okkara egnu gudasøgu. Gjallarhorn Heimdalls skuldi boða frá tí, og nú hevur Heimdall blást í hornið. Men keru vinir, óttist ikki, segði hann sum ein fiantatur prædikumaður og hevði hægri arm profetiskt upp um høvdið, tí skrivað stendur eisini í gudasøgu okkara norrøndinga: heimurin skuldi forganga í ragnar-

oki, men upp skuldi risa úr havi ein nýggj og fegur jørð, hagagrøn.»

Tað livandi, sálarbundna orðið

Eg fari í hesi greinarøð at nerta við evni, eg áður havi verið í holt við, og komi tí stundum at taka okkurt uppáttur, eg áður havi skrivað, men av tí at eg eri av teirri áskoðan, at evnið er av so ovurstórum tydingi, ger tað minni, um hesar meiningar verða uppátturknar. Tað verða tær ongantið nógv ofta.

Rikard Long eigur yvirskriftina «Tað livandi, sálarbundna orðið». Orðini brúkti hann í einum ummæli. Í minum barndómi og ungdomi trúði eg fult og heilt upp á tað livandi orðið. Eg trúði, at tað buði ein yvirnaturlig skapandi kraft í tí, ein gandanáttur, ið kundi umskapa heimin — til tað betra vælt at merkja. Seinni misti eg hesa bjørtu trúgv. Kanska var tað við orættum.

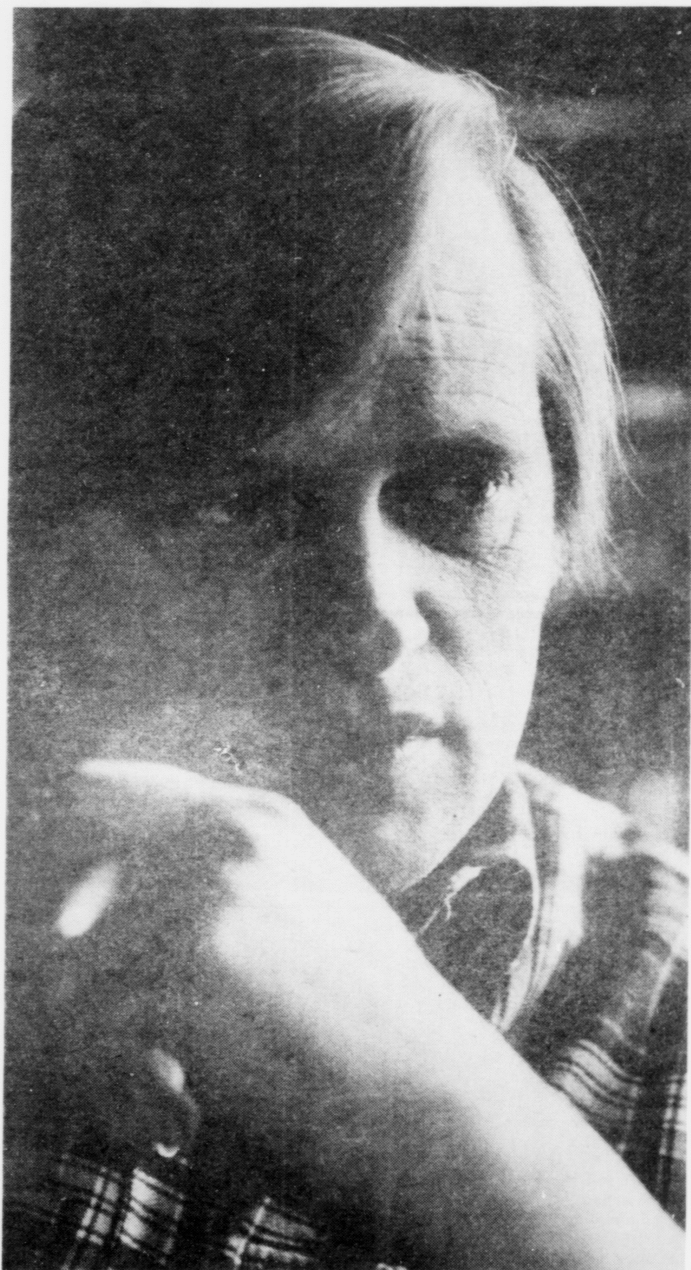
Tí, kanna vit eftir, finna vit hóp av dønum um tann ótruliga mátt, ið kann standast av tí livandi orðinum. Eitt tað besta dømi eg kann finna beint í løtuni er bokin «Ein dagur í lívi Denisovits» eftir Solsjenitsyn. Tá ið bokin kom út, skaltu alt tað sovjetiska imperið í grundvølli sínum. Teir finu generalarnir, ið glitrau av medaljum, sum teir høvdu fingið fyri sitt dirvi, ristu í brókunum og vistu ikki síni ørmu ráð. Ikki kundu teir kappu høvdið av hesum litla manni, øll verðin hevði eyguni við honum. Heimsveldi teirra, ið kundi leggja heimin í oyði fleiri ferðir av berari kraft, lá hjálparleyst undir tí livandi orðinum.

Øll vita vit, hvussu teir sleptu sær av við tað.

Landsins sál

Ja, eg havi sagt tað fyrr, men lat meg taka tað uppáttur, sjálvt um eg veit, at tað ljóðar hátiðarligt, næstan heilagt, og so fint, at fólk hava hug at smíra stí: Tey, sum fáast við list, eru sálin í einumhvørjum samfelag. Tey eru tær finu nervarnar, tær viðkvomu kenslurnar, tey fíntmerkjandi mátingartólíni, ið straks merkja orættvís, kúgan og harðskap, og sum ikki kunnu lata vera við at siga frá, stendst hvat av ið má. Tí eru tey altíð tey fyrstu offrin í einum sjúkum samfelag, tey málubundnu, jagstraðu og forfylgdu. Har listin mistrívist og verður køvð, er samfelagið sjúkt.

Í skaldsøguni «Frænir eitur ormurin»

Mynd: Kalmar

verður roynt at lýsa eitt slíkt sjúkt samfelag, og hetta sjúka samfelagið — trúgv tí ella ei — er einki annað enn okkara høgt mentaða, kristna fœðiland — men misskiljið tað ikki: undirritaði helt og heldur ikki, at land okkara var ella er sjúkt. Bókin er at skilja sum ein tanka-roynd.

Har hendir tað, sum so nógva aðra-standi í heiminum, at politisku kreftir-

nar uttast á høgaveingi taka valdið og í teirra hati til alt, ið luktar av sokallaðari mentan, humanismu og intellektuellum — eitt hat, sum er uttan vit og skil — verða øll, ið eru uppi í slíkum arbeiði jagstrað, veldugt bál verður tendrað á Vaglinum, har bókur og listaverk verða brennd, «sjálv landsins sál», undir stør-um fagnaða.

Hetta er sum kunnugt einki ókent